

Rynek pracy w Polsce

Styczeń 1995

Ewa Czerwińska

Raport

Nr 68

Z przedstawionej analizy wynika teza o **aktualnej stabilizacji rynku pracy**. Wpłynęły na to: lekki wzrost pracujących oraz spadek, w trzecim kolejno miesiącu, liczby zarejestrowanych bezrobotnych - do poziomu zarejestrowanego w listopadzie 1993 roku. Jest to wynikiem znacznie większej liczby osób wyrejestrowanych z ewidencji bezrobotnych, w tym z powodu podjęcia pracy, niż liczby nowo zarejestrowanych. W rezultacie stopa bezrobocia wyniosła w końcu grudnia 1994 roku 16,0%, a więc osiągnęła wartość najniższą w całym 1994 roku (w lipcu - 16,9%). Niemniej, jest to stabilizacja przy wysokim poziomie liczby zarejestrowanych bezrobotnych (2838,0 tys. osób w grudniu 1994 roku), wśród których **największym problemem jest zagospodarowanie młodych roczników wchodzących w wiek produkcyjny**.

Występujące duże zróżnicowanie bezrobocia wskazuje, że **rynek pracy selektywnie odnosi się do cech osób poszukujących pracy**. Prowadzi to do **segmentacji na rynku pracy**. Przewyciężenie tych tendencji będzie możliwe dopiero w przypadku zwiększania mobilności pracowników. Jednakże mobilność w przekroju zawodowym i przestrzennym jest wciąż niewielka z przyczyn leżących poza rynkiem pracy.

Analiza rynku pracy odnosi się do ludności aktywnej zawodowo: zatrudnionych i bezrobotnych. Pozostali są określani jako bierni zawodowo. W badaniach aktywności ekonomicznej, opartej na materiale ankietowym, prowadzonych przez GUS od maja 1992 roku (system BAEL), kategorię aktywnych zawodowo (siły roboczej) odnosi się do większej populacji niż w wieku produkcyjnym - do populacji w wieku 15 lat i więcej.

1. Zatrudnienie

W okresie trzech kwartałów 1994 roku w gospodarce narodowej nastąpiła stabilizacja liczby pracujących. W końcu września 1994 r. liczba ta wyniosła 14730 tys. osób. Rzeczywista sytuacja w gospodarce pod względem miejsc pracy może być korzystniejsza, ponieważ wiele osób pracuje w "szarej" strefie. W zależności od metod szacunków liczbę tych zatrudnionych ocenia się w granicach 0,7 do 1,1 mln osób. Oznacza to, że faktyczna liczba pracujących w trzecim kwartale 1994 roku mogła wynieść 15,5 - 15,8 mln osób.

W okresie styczeń - wrzesień 1994 roku liczba pracujących zmniejszyła się o około 250 tys. osób w sektorze publicznym, a zwiększyła się o około 220 tys. osób w sektorze prywatnym. W końcu września 1994 roku w sektorze prywatnym pracowało 8917 tys. osób, co stanowiło 60,5% ogółu pracujących, wobec 58,9% w końcu 1993 roku.

W październiku 1994 roku odnotowano nieznaczny wzrost liczby pracujących w sektorze przedsiębiorstw. Liczba pracujących w sektorze przedsiębiorstw według stanu w końcu sierpnia 1994 roku wyniosła 5786,8 tys. osób i była niższa niż w lipcu o 0,2%, natomiast w końcu października wyniosła 5814,3 tys. osób i była wyższa niż we wrześniu o 0,3%. Wielkość tego zatrudnienia obniżyła się w październiku o 2,5%, we wrześniu o 2,8%, w sierpniu o 3,0% i w lipcu o 3,1% w porównaniu do analogicznego okresu 1993 roku. Wskazuje to na zmniejszanie się tempa spadku liczby pracujących w sektorze przedsiębiorstw od połowy bieżącego roku.

Przeciętne zatrudnienie w sektorze przedsiębiorstw w październiku 1994 roku wyniosło 5623,3 tys. osób i było o 0,1 wyższe niż we wrześniu i o 2,7% niższe niż przed rokiem. Wzrost zatrudnienia odnotowano w sekcjach: zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę o 2,4% oraz produkcji artykułów spożywczych i napojów o 5,2% i produkcji wyrobów tytoniowych o 4,5%.

Spadek zatrudnienia w stosunku do poprzedniego miesiąca zanotowano w budownictwie o 1,7%, w sekcji hoteli i restauracji o 1,6%, w handlu i naprawach o 0,8%, w górnictwie i kopalnictwie o 0,7%, w transporcie, składowaniu i łączności o 0,2% oraz w dziale gospodarki leśnej o 0,9%. Zmiany w zatrudnieniu aktualnie wynikają w sektorze przedsiębiorstw głównie z przyczyn sezonowych, związanych z kampanią przetwórczą płodów rolnych, rozpoczęciem sezonu ogrzewczego czy zmniejszeniem się zakresu budownictwa.

Według badań aktywności ekonomicznej ludności (BAEL) ludność pracująca stanowiła w maju 1994 roku 52,0% ogółu ludności w wieku 15 lat i więcej. Porównanie wskaźników zatrudnienia w okresie dwóch lat wskazuje na systematyczne obniżanie się poziomu zatrudnienia. Udział osób pracujących w ogólnej liczbie ludności zmniejszył się z 53,5% w maju 1992 roku do 52,0% w maju 1994 roku. Jednak w stosunku do poprzedniego kwartału, w maju 1994 roku dał się zaobserwować niewielki wzrost poziomu zatrudnienia, bowiem odsetek osób pracujących zwiększył się o 0,8 punktu procentowego.

Dane zawarte w tablicach 1-4 pokazują strukturę pracujących w Polsce według cech demograficznych:

Tab.1 Wskaźniki zatrudnienia według płci i grup wieku:

Grupy wieku	1992	1993	1994				
	MAJ	MAJ	LUTY	MAJ			1994=100
	wskaźnik zatrudnienia				MAJ		
					1992=100	1993=100	
Mężczyźni	61,6	59,9	58,7	60,0	97,4	100,2	102,2
w wieku:							
15 - 24 lat	36,0	30,9	28,6	31,0	86,1	100,3	108,4
25 - 34	82,9	83,4	80,0	83,8	101,1	100,5	104,8
35 - 44	83,8	82,9	81,7	82,7	98,7	99,8	101,2
45 - 54	76,7	76,5	74,6	75,1	97,9	98,2	100,7
55 - 64	45,1	45,0	43,9	44,7	99,1	99,3	101,8
65 lat i więcej	18,7	17,5	17,7	16,9	90,4	96,6	95,5
Kobiety	46,1	44,3	44,5	44,9	97,4	100,0	100,9
w wieku:							
15 - 24 lat	27,5	23,9	23,0	24,7	89,8	103,3	107,4
25 - 34	80,1	61,1	59,5	60,7	101,0	99,3	102,0
35 - 44	75,1	74,1	72,0	72,7	96,8	98,1	101,0
45 - 54	67,0	66,2	66,6	65,6	97,9	99,1	98,5
55 - 64	28,6	28,2	28,2	28,4	99,3	100,7	100,7
65 lat i więcej	10,8	10,6	10,1	9,9	91,7	93,4	96,0

Wskaźnik zatrudnienia oznacza udział zatrudnionych w ludności ogółem.

Źródło: "Aktywność zawodowa i bezrobocie w Polsce", Raport na podstawie badania aktywności ekonomicznej ludności. GUS, listopad 1994 r., s. 24.

Poziom zaangażowania zawodowego kobiet jest zawsze niższy niż mężczyzn, choć w zależności od grupy wiekowej nie zawsze w jednakowym stopniu. W grupie wiekowej 25 - 34 lat notuje się największą różnicę między poziomem zatrudnienia kobiet i mężczyzn. Okresem największego zaangażowania zawodowego kobiet jest wiek 35 - 44 lat, kiedy wracają one do pracy zawodowej po odchowaniu dzieci.

Tab. 2 Wskaźniki zatrudnienia według miejsca zamieszkania i wieku:

Grupy wieku	1992	1993	1994				
	MAJ	MAJ	LUTY	MAJ			
	wskaźnik zatrudnienia				MAJ		LUTY
					1992=100	1993=100	1994=100
Miasta	50,1	48,8	48,7	49,3	98,4	101,0	101,2
15 - 24 lat	24,5	20,7	20,6	21,8	89,0	105,3	105,8
25 - 34	69,6	70,3	68,1	70,3	101,0	100,0	103,2
35 - 44	78,5	76,9	75,6	76,1	96,9	99,0	100,7
45 - 54	68,6	68,7	68,9	68,4	99,7	99,6	99,3
55 - 64	25,9	26,0	25,8	27,1	104,6	104,2	105,0
65 lat i więcej	5,7	4,8	5,1	4,7	82,5	97,9	92,2
Wieś	59,3	57,5	55,4	56,6	95,4	98,4	102,2
15 - 24 lat	44,8	38,1	33,8	37,1	82,8	97,4	109,8
25 - 34	74,9	75,5	72,5	75,4	100,7	99,9	104,0
35 - 44	81,7	81,8	79,3	81,1	99,3	99,1	102,3
45 - 54	77,6	76,3	73,8	73,7	95,0	96,6	99,9
55 - 64	51,7	51,4	50,6	49,8	96,3	96,9	98,4
65 lat i więcej	23,6	23,5	22,7	22,1	93,6	94,0	97,4

Wskaźnik zatrudnienia oznacza udział zatrudnionych w ludności ogółem.

Źródło: "Aktywność zawodowa i bezrobocie w Polsce", Raport na podstawie badania aktywności ekonomicznej ludności. GUS, listopad 1994 r., s. 26.

Zaobserwowany w porównaniu do lutego 1994 roku wzrost poziomu zatrudnienia wystąpił zarówno w miastach jak i na wsi w populacji osób w wieku od 15 do 44 lat.

Tab. 3 Wskaźniki zatrudnienia według poziomu wykształcenia

Poziom wykształcenia	1992	1993	1994				
	MAJ	MAJ	LUTY	MAJ			
	wskaźnik zatrudnienia			MAJ		LUTY	
				1992=100	1993=100	1994=100	
Ogółem	53,5	52,1	51,2	52,0	97,2	99,8	101,6
z wykształceniem:							
wyższym	77,1	77,4	78,1	77,9	101,0	100,6	99,7
średnim i policeal.	68,0	68,3	67,4	68,4	100,6	100,1	101,5
średnim ogólnokszt.	46,4	48,4	47,6	47,0	101,3	97,1	98,7
zas. zawodowym	66,7	65,4	62,8	64,9	97,3	99,2	103,3
podstawowym	38,9	35,4	33,4	33,8	86,9	95,5	101,2

Źródło: "Aktywność zawodowa i bezrobocie w Polsce", Raport na podstawie badania aktywności ekonomicznej ludności. GUS, listopad 1994 r., s. 28.

Najwyższym poziomem zatrudnienia charakteryzują się osoby posiadające wykształcenie wyższe (77,9%), najniższym - osoby z wykształceniem podstawowym (33,8). Wprowadzenie do analizy dodatkowego czynnika, jakim jest płeć wskazuje na różnicę w zależności między wykształceniem a poziomem zatrudnienia w populacji mężczyzn i kobiet:

Wskaźnik zatrudnienia dla kobiet posiadających wyższe wykształcenie jest bardzo wysoki (77,7%) i kształtuje się niemal na tym samym poziomie co wskaźnik zatrudnienia dla mężczyzn (78,1%). W populacjach o pozostałych poziomach wykształcenia poziom zatrudnienia kobiet jest znacznie niższy niż mężczyzn.

Szczególnie widoczne jest to w populacji osób posiadających wykształcenie zasadnicze zawodowe (rozpiętość między wskaźnikami zatrudnienia dla kobiet i mężczyzn wynosi 18,0 punktów) oraz podstawowe (różnica 12,8 punktów). Zwraca uwagę bardzo niski wskaźnik zatrudnienia dla kobiet posiadających wykształcenie podstawowe (28,2%).

Zmiany, które zaszły w okresie dwóch lat wskazują na to, że zmniejszanie się poziomu zatrudnienia w populacji mężczyzn dotyczy wszystkich poziomów wykształcenia z wyjątkiem średniego zawodowego. W największym stopniu, bo o 5,3 punktu procentowego spadł wskaźnik zatrudnienia dla mężczyzn z wykształceniem podstawowym.

Tab. 4 Wskaźniki zatrudnienia według płci i poziomu wykształcenia

Poziom wykształcenia	1992	1993	1994				
	MAJ	MAJ	LUTY	MAJ			
	wskaźnik zatrudnienia				MAJ		LUTY
					1992=100	1993=100	1994=100
Mężczyźni	61,6	59,9	58,7	60,0	97,4	100,2	102,2
z wykształceniem:							
wyższym	78,9	78,1	78,8	78,1	99,0	100,0	99,1
średnim i policealnym	73,9	73,9	72,7	73,9	100,0	100,0	101,7
średnim ogólnokoszt.	49,8	53,0	49,1	49,6	99,6	93,6	101,0
zas.zawodowym	73,5	71,9	69,2	71,7	97,6	99,7	103,6
podstawowym	46,3	42,2	40,2	41,0	88,6	97,2	102,0
Kobiety	46,1	44,9	44,5	44,9	97,4	100,0	100,9
z wykształceniem:							
wyższym	75,3	76,6	77,4	77,7	103,2	101,4	100,4
średnim i policealnym	63,4	63,9	63,1	64,0	100,9	100,2	101,4
średnim ogólnokoszt.	45,2	46,9	47,1	46,1	102,0	98,3	97,9
zas.zawodowym	55,2	54,3	52,4	53,7	97,3	98,9	102,5
podstawowym	32,8	29,9	28,2	28,2	86,0	94,3	100,0

Źródło: "Aktywność zawodowa i bezrobocie w Polsce", Raport na podstawie badania aktywności ekonomicznej ludności. GUS, listopad 1994 r., s. 29.

Wśród kobiet o wykształceniu podstawowym i zasadniczym zawodowym zanotowano podobny spadek poziomu zatrudnienia jak u mężczyzn, jednak w stosunku do kobiet o poziomie wykształcenia powyżej podstawowego i zasadniczego zawodowego występuje tendencja odwrotna - wzrost zatrudnienia (np. wskaźnik zatrudnienia dla kobiet z wyższym wykształceniem wzrósł w ciągu dwóch lat (maj 1994 w stosunku do maja 1992) o 2,4 punktu procentowego).

Istotną cechą zawodową, związaną z poziomem wykształcenia, jest zawód i gałęziowy kierunek zatrudnienia. Cecha ta wpływa również decydująco na zróżnicowanie zatrudnienia kobiet i mężczyzn w Polsce.

Dominacja kobiet zaznaczyła się w następujących grupach zawodowych, wyodrębnionych w ramach BAEL przy uwzględnieniu standardów międzynarodowych (poza rolnictwem): specjaliści, technicy i średni personel techniczny, pracownicy administracyjno-biurowi oraz pracownicy usług osobistych i sprzedawcy.

Tab. 5 Struktura pracujących mężczyzn i kobiet według grup zawodowych:

WYSZCZEGÓLNIENIE	MAJ 1993		SIERPIEŃ 1993		UDZIAŁ MĘŻCZYŹN W PRACUJĄCYCH OGÓŁEM	
	MĘŻCZYŹNI	KOBIETY	MĘŻCZYŹNI	KOBIETY	MAJ	SIERPIEŃ
OGÓŁEM	100,0	100,0	100,0	100,0	54,7	55,1
Przedstawiciele organów władzy (1)	8,7	6,8	8,3	6,2	60,7	61,9
Specjaliści	9,1	13,4	9,0	13,3	44,9	45,3
Technicy i średni personel	4,8	16,3	4,8	15,9	26,3	27,1
Pracownicy administrac.-biurowi	1,1	6,5	1,3	6,4	17,7	20,3
Pracownicy usług osob. i sprzedaży	4,5	12,6	4,5	13,0	29,9	29,6
Rolnicy, rybacy i leśnicy	21,7	24,5	22,3	25,1	51,6	52,1
Robotnicy wykwal. operatorzy maszyn	43,4	9,9	42,8	10,1	84,1	83,9
Pracownicy przy pracach prostych	6,7	10,0	7,0	10,0	44,5	46,3

(1: administracji państwowej, samorządowej, kierownictwo przedsiębiorstw i zakładów pracy.

Źródło: "Aktywność zawodowa i bezrobocie w Polsce." Raport przygotowany na podstawie badania aktywności ekonomicznej ludności przeprowadzonego w sierpniu 1993 r. GUS, Warszawa, grudzień 1993 r., s. 51.

Znacząca część kobiet, zatrudniona jest również w grupie zawodowej o najniższych kwalifikacjach, określonej jako "pracownicy przy pracach prostych". W tej grupie zawodowej obserwuje się nawet niewielką przewagę kobiet pod względem udziału w tej grupie zatrudnionych w stosunku do mężczyzn (53,7%).

Analizując strukturę działową kierunków zatrudnienia widzimy, że **przewaga zatrudnienia kobiet w stosunku do mężczyzn dotyczy trzech głównych działów gospodarki: handlu, oświaty i wychowania oraz ochrony zdrowia i opieki społecznej (patrz tab. 6).**

Znaczący udział zatrudnienia kobiet widać również wyraźnie w dziale administracji i wymiaru sprawiedliwości (około 40%). Mężczyźni dominują natomiast w takich działach jak: przemysł, budownictwo, transport i rolnictwo tj. tam, gdzie z uwagi na charakter wykonywanych prac były tworzone miejsca pracy, wchłaniające głównie męską siłę roboczą.

Tab. 6 Struktura pracujących według podstawowych działów (grupujących ca 90% pracujących) gospodarki narodowej i płci w sierpniu 1993 roku:

WYSZCZEGÓLNIENIE	RAZEM	MĘŻCZYŹNI	KOBIETY	UDZIAŁ MĘŻCZYŹN W OGÓLNEJ LICZBIE PRACUJĄCYCH WEDŁUD DZIAŁÓW
OGÓLEM	100,0	100,0	100,0	55,1
Przemysł	24,7	30,2	18,5	66,3
Budownictwo	6,6	10,5	1,6	88,2
Rolnictwo	25,4	25,1	26,0	53,6
Transport	4,3	6,1	1,9	80,4
Handel	11,1	8,1	14,5	41,5
Oświata i wychow.	6,6	2,6	11,3	23,0
Ochrona zdrowia i opieka społ.	5,9	2,0	10,5	19,4
Administracja i wymiar spraw.	4,2	3,9	3,7	60,8

Źródło: "Aktywność zawodowa i bezrobocie w Polsce." Raport przygotowany na podstawie badania aktywności ekonomicznej ludności przeprowadzonego w sierpniu 1993 r. GUS, Warszawa, grudzień 1993 r., s. 53.

Zgodnie z tendencją europejską w zakresie kierunków zatrudnienia kobiet, również w Polsce rysuje się poziomy podział pracy według płci i koncentracja zatrudnienia kobiet głównie w działach usługowych gospodarki narodowej. Ekspansja zatrudnienia kobiet w tych działach związane jest z ich przewagą pod względem wyższego i średniego poziomu wykształcenia w stosunku do mężczyzn.

Istotna jest również struktura pracujących według działów gospodarki narodowej, pogrupowanych w trzy zasadnicze sektory: rolnictwo, przemysł, usługi. Analiza struktury zatrudnienia w tych sektorach daje ponadto możliwość określenia typu struktury gospodarczej kraju. W porównaniu do krajów wysoko rozwiniętych gospodarkę polską charakteryzuje duży udział zatrudnienia w rolnictwie (26% w sierpniu 1993 r.) a niski w usługach, co ogranicza w naszych warunkach podaż miejsc pracy dla kobiet o wysokich kwalifikacjach.

Wśród pracowników z wykształceniem wyższym zdecydowanie największą część jest bowiem zatrudniona w sektorze usług, w którym dominujące działy: oświata i wychowanie, ochrona zdrowia i opieka społeczna, handel oraz administracja państwowa i wymiar sprawiedliwości zatrudniały około 60% populacji zatrudnionych. W grupie osób posiadającej wykształcenie średnie zawodowe i policealne przewaga sektora usług była również wyraźna.

Tab. 7 Struktura zatrudnionych według poziomu wykształcenia i sektorów gospodarki narodowej w sierpniu 1993 roku:

WYSZCZEGÓLNIENIE	WYKSZTAŁCENIE		
	WYŻSZE	ŚREDNIE ZAWODOWE I POLICEALNE	ZASADNICZE ZAWODOWE
OGÓLEM	100,0	100,0	100,0
Sektor I	3,8	9,0	22,0
Rolnictwo	3,3	8,7	21,4
Leśnictwo	0,5	0,3	0,6
Sektor II	18,3	17,8	45,1
Przemysł	12,1	14,9	36,0
Budownictwo	6,2	2,9	9,1
Sektor III	77,9	73,2	32,9
w tym:			
Handel	10,3	18,6	11,1
Oświata i wychow.	30,0	13,3	2,0
Ochrona zdrowia	10,8	12,5	2,6
Administracja i wymiar spraw.	8,9	8,0	2,0

Źródło: "Aktywność zawodowa i bezrobocie w Polsce." Raport przygotowany na podstawie badania aktywności ekonomicznej ludności przeprowadzonego w sierpniu 1993 r. GUS, Warszawa, grudzień 1993 r., s. 54.

Natomiast wśród osób z wykształceniem podstawowym najczęściej zatrudnionych było w sektorze przemysłowym, szczególnie w przemyśle, a dopiero w drugiej kolejności w sektorze usług. Ponad 20% omawianej zbiorowości z wykształceniem zasadniczym skupiła się w sektorze I, głównie w samym rolnictwie. Pokazuje to tab. 7.

Tak więc rynek pracy kobiet miejskich w Polsce opiera się tak samo jak rynek pracy kobiet w Europie Zachodniej na dominacji zatrudnienia w sektorze usług, tworząc określony wzorzec sektorowego podziału pracy według płci. Segmentacja odnosi się jednak również do rynku pracy samych kobiet. **Zatrudnienie kobiet miejskich dzieli się wyraźnie na dwa obszary: wysoko kwalifikowanych pracownic z wyższym i średnim zawodowym poziomem wykształcenia podejmujących pracę głównie w sferze usług i dość znaczącej grupy kobiet o niskich kwalifikacjach zatrudnionych przy pracach prostych.**

Problem polega na tym, że zatrudnienie kobiet w sektorze usług, mimo ich wysokich kwalifikacji (z wyjątkiem handlu), dotyczy, w warunkach polskich, nisko opłacanej sfery budżetowej. Oba więc rodzaje rynku pracy kobiet prowadzą do niższego opłacania ich zatrudnienia w stosunku do mężczyzn. Wiąże się to również z podziałem zatrudnionych według sektorów własności. Prawdziwy rozkwit przeżywa sektor prywatny, powodując zmniejszanie udziału sektora publicznego. W ciągu lat 1990-1992 udział sektora prywatnego w gospodarce (poza rolnictwem indywidualnym) wzrósł z 13,2% do 34,4% (o 160,6%). Spowodowało to wyraźną nierównomierność popytu na pracę w obu sektorach gospodarki.

Rozwijający się i lepiej płatny sektor prywatny (poza indywidualnymi gospodarstwami rolnymi) stwarza jednak, jak na razie, przede wszystkim miejsca pracy nisko

kwalifikowane, ale głównie dla mężczyzn. Przy czym w 1993 roku nastąpiło już zahamowanie dynamiki wzrostu zatrudnienia w tym sektorze.

Według badań aktywności ekonomicznej ludności, w maju 1994 roku aktywni zawodowo (pracujący i bezrobotni) stanowili 60,5% ludności Polski w wieku 15 lat i więcej. Ponad 95% ludności aktywnej zawodowo to osoby w wieku produkcyjnym. Współczynnik aktywności zawodowej dla tej populacji wyniósł 74,9%. Wyższy poziom aktywności zawodowej dotyczy mężczyzn (69,4%) i mieszkańców wsi (68,8%), natomiast niższy - kobiet (58,2%) i mieszkańców miast (61,2%).

2. Bezrobocie

Istnieje wiele definicji pojęcia bezrobocia. Ich wspólną cechą jest uznanie za bezrobotne osób poszukujących pracy i nie mogących jej znaleźć.

*W Polsce aktualnie stosuje się dwie definicje bezrobocia. **Pierwsza** ma charakter ustawowy i wiąże się z określaniem świadczeń państwa na rzecz bezrobotnych. W myśl tej definicji wielkość bezrobocia jest to liczba osób poszukujących pracy, zarejestrowanych w biurze pośrednictwa pracy, nie posiadających gospodarstwa rolnego powyżej 2 ha przeliczeniowych (dotyczy to również współmałżonka) i nie prowadzących innej działalności gospodarczej, a także nie pobierających emerytury bądź renty. Ustawa ogranicza jeszcze liczbę bezrobotnych w zależności od przedziału wieku i stosunku do nauki w trybie dziennym.*

***Druga definicja** - stosowana do analiz przeprowadzanych na podstawie Badań Aktywności Ekonomicznej Ludności GUS (BAEL) - opiera się na standardach międzynarodowych i nie jest związana z faktem rejestracji osób pozostających bez pracy. Dotyczy osób aktywnie poszukujących pracy i gotowych natychmiast do jej podjęcia, a których zatrudnienie dorywcze nie przekracza 1 godziny tygodniowo.*

Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności stanowi podstawowe źródło informacji o sytuacji na rynku pracy na podstawie obserwacji ankietowej aktywności zawodowej wszystkich osób w wieku 15 lat i więcej, będących członkami wylosowanych gospodarstw domowych. Badanie aktywności ekonomicznej ludności (BAEL) Główny Urząd Statystyczny rozpoczął w maju 1992 roku i realizuje je w cyklu kwartalnym.

Liczba i struktura bezrobotnych na podstawie badań aktywności ekonomicznej ludności różni się od bezrobocia rejestrowanego (w statystyce urzędów pracy), a rozbieżność liczb wynika z różnicy w definicjach bezrobotnego zastosowanych w wyżej wymienionych badaniach.

***Stan bezrobocia**, jako zasobu osób poszukujących zatrudnienia, mierzy się w danym momencie, najczęściej na koniec danego okresu sprawozdawczego.*

*Syntetyczną miarą używaną najczęściej do opisu sytuacji na rynku pracy jest **stopa bezrobocia**. Stopę bezrobocia definiuje się jako udział bezrobotnych w liczbie aktywnych zawodowo, przy czym do aktywnych zawodowo zalicza się osoby, które pracują najemnie lub na rachunek własny oraz osoby, które zostały określone jako bezrobotne.*

*Aktualnie, najczęściej (również w Polsce) **stopa bezrobocia** obliczana jest jako odsetek bezrobotnych w cywilnej ludności czynnej zawodowo.*

Jawne bezrobocie, praktycznie nieznanne w okresie powojennym w Polsce do roku 1989, osiągnęło rozmiary po pierwszym roku transformacji w 1990 r. w wysokości **1126,1** tys. osób, w 1991 r. - **2155,6** tys. (na koniec grudnia), w 1992 r. - **2509,3** tys.,

w 1993 r. - **2889,6** tys., a po dziesięciu miesiącach 1994 roku - **2845,5** tys. osób (bezrobocie rejestrowane w urzędach pracy). Stopy bezrobocia wyniosły (odpowiednio dla tych okresów): **6,1%, 11,4%, 13,6%, 15,7%, 16,2%**.

Ostatnie dane z Urzędów Pracy informują o **2838** tys. zarejestrowanych bezrobotnych na koniec grudnia 1994 roku. Stopa bezrobocia w listopadzie 1994 r. wyniosła **16,1%**, a w grudniu 1994 r. - **16,0%**.¹

Dynamika wzrostu liczby bezrobotnych stopniowo maleje. Największe przyrosty odnotowano w pierwszym roku transformacji, kiedy od stanu zerowego bezrobocie osiągnęło wielkość ponad miliona osób. W następnym roku przyrost liczby bezrobotnych był mniejszy o prawie 100 tys. osób, a w 1992 roku aż o 680 tys. Od 1993 roku stan bezrobocia stabilizuje się i tendencja jego wzrostu została zahamowana. Najwyższe miesięczne przyrosty liczby bezrobotnych odnotowano podczas wakacji, kiedy na rynek pracy trafiali absolwenci szkół dziennych.

W okresie transformacji gospodarki polskiej bezrobocie stało się przede wszystkim rezultatem załamania popytu na pracę. Jednocześnie na rynek pracy wkraczały roczniki osób w wieku 18 lat o wysokiej liczebności. W efekcie **na wzrost liczby bezrobotnych bezpośrednio wpłynęło zwiększenie podaży czynnika pracy (siły roboczej) w wyniku przyrostu ludności w wieku produkcyjnym. Wpływ ten określono na około 20% ogółu bezrobotnych.**

W końcu października 1994 roku liczba bezrobotnych zarejestrowanych w urzędach pracy wyniosła 2845,5 tys. osób (w tym 1519,2 tys. kobiet) i była **niższa** niż w końcu września o 70,2 tys. osób (o 2,4%). Tak wysoki spadek bezrobocia nie był dotychczas notowany.

Dotyczył on wszystkich województw, przy czym największy był w województwie katowickim - o 4,4 tys. osób (2,5%), radomskim o 3,8 tys. (4,9%), olsztyńskim o 3,6 tys. (3,6%), kieleckim i szczecińskim po 2,7 tys. osób (odpowiednio o 2,6% i 4,5%), skierniewickim i rzeszowskim po 2,6 tys. osób (odpowiednio o 8,8% i 3,8%) oraz warszawskim i łódzkim po 2,5 tys. osób (odpowiednio o 2,9% i 2,4%).

W okresie 10 miesięcy bieżącego roku liczba bezrobotnych zmniejszyła się o 44,1 tys. osób, podczas gdy w analogicznym okresie 1993 roku wzrosła o 299,7 tys. osób. Przyrost bezrobocia w okresie pierwszych 8 miesięcy br. był ponad 4-krotnie niższy przed rokiem, co było wynikiem większej liczby osób skreślonych z ewidencji, w tym w związku z podjęciem pracy, mimo wyższej liczby tegorocznych absolwentów zarejestrowanych w urzędach pracy w okresie czerwiec - sierpień w stosunku do analogicznego okresu roku ubiegłego.

Liczba osób **nowo zarejestrowanych** w październiku 1994 roku wyniosła 187,8 tys. (we wrześniu 181,8 tys.).

Wśród ogółu nowo zarejestrowanych w październiku bezrobotnych 17,2% stanowiły osoby dotychczas nie pracujące, zaś absolwenci - 4,8% (we wrześniu odpowiednio - 22,9% i 11,1%). Udział osób zwolnionych z przyczyn dotyczących zakładu pracy wśród bezrobotnych zarejestrowanych w październiku wyniósł 7,5%. Spośród bezrobotnych nowo zarejestrowanych aż 41,5% mieszkało na wsi!

Natomiast **wyrejestrowano** w październiku 258,1 tys. bezrobotnych (we wrześniu 231,4 tys.), co oznacza 8,9% ogółu bezrobotnych w końcu ubiegłego miesiąca. Spośród wyrejestrowanych bezrobotnych 131,5 tys. osób, czyli 51% podjęło pracę

¹ "Rzeczpospolita" nr 14/95, z dnia 17.01.1995 r.

(stałą, interwencyjną lub roboty publiczne) oferowaną przez urzędy pracy (we wrześniu 117,9 tys. osób, tj. 50,9%).

Z pozostałych wyrejestrowanych z ewidencji 80,3 tys. utraciło status bezrobotnego w wyniku braku potwierdzenia gotowości do podjęcia pracy (we wrześniu 79,9 tys. osób), w tym z tytułu wyjazdu za granicę 4,3 tys. osób oraz powołania do wojska 1,7 tys. osób. Dobrowolnie zrezygnowało ze statusu bezrobotnego 10,1 tys. osób, naukę podjęło 22,7 tys. osób oraz prawa emerytalne nabyło 600 osób.

W październiku, w porównaniu z wrześniem, o 2,4% wzrosła liczba bezrobotnych posiadających uprawnienia do pobierania zasiłku i w końcu października br. wyniosła 1348,6 tys. osób, czyli 47,4% ogółu zarejestrowanych bezrobotnych (we wrześniu - 45,2%). Wzrost ten wiązał się głównie z nabyciem uprawnień do zasiłku przez tegorocznych absolwentów.

W lipcu i sierpniu bez prawa do zasiłku było 59,1% ogółu zarejestrowanych bezrobotnych. Spośród bezrobotnych bez prawa do zasiłku 39,9% mieszkało na wsi.

W październiku br. zgłoszono do urzędów pracy 79,0 tys. **ofert pracy** (we wrześniu 94,0 tys.). W końcu miesiąca urzędy pracy dysponowały jeszcze ofertami pracy dla 42,4 tys. osób (we wrześniu 52,3 tys. osób). Inwalidom oferowano 1,6 tys. miejsc pracy (w sierpniu 1,3 tys.). W końcu października 1994 roku na jedną ofertę pracy przypadało 67 osób (we wrześniu 56, w lipcu i sierpniu 59 bezrobotnych).

W najbliższym czasie zadeklarowało zwolnienie ponad 49,0 tys. pracowników 1,2 tys. zakładów pracy, w tym z sektora publicznego 39,4 tys. osób (we wrześniu odpowiednio 1,2 tys. zakładów, 46,4 tys. pracowników, w tym z sektora publicznego 37,6 tys., w sierpniu - odpowiednio 1,1 tys. zakładów, 45,6 tys. pracowników, w tym z sektora publicznego 36,2 tys. osób, w lipcu - odpowiednio 1,2 tys. zakładów i 47,6 tys. pracowników).

Na przyuczenie do zawodu lub przekwalifikowanie urzędy pracy skierowały w październiku 1994 r. 10,6 tys., we wrześniu 10,8 tys. osób, w sierpniu 4,3 tys. osób, a w lipcu 3,8 tys. osób. W końcu października kursy takie odbywało 16,1 tys. bezrobotnych.

Przy pracach interwencyjnych zatrudnionych było w końcu października 100,5 tys. osób (w końcu września 99,8 tys., w końcu sierpnia 97,1 tys. osób, a w końcu lipca 96,7 tys.), zaś liczba osób wykonujących roboty publiczne wynosiła w końcu października br. 64,7 tys. osób (w końcu września 77,1 tys., w końcu sierpnia 75,6 tys., w końcu lipca 72,3 tys.).

Ogólnie można postawić hipotezę o **aktualnej stabilizacji rynku pracy**. Wpłynęły na to: lekki wzrost pracujących oraz spadek, w trzecim kolejno miesiącu, liczby zarejestrowanych bezrobotnych - do poziomu zarejestrowanego w listopadzie 1993 roku.

Jest to wynikiem znacznie większej liczby osób wyrejestrowanych z ewidencji bezrobotnych, w tym z powodu podjęcia pracy, niż liczby nowo zarejestrowanych. W rezultacie stopa bezrobocia wyniosła w końcu października 1994 roku 16,2% (przed miesiącem 16,5%, w sierpniu 16,8%, w lipcu 16,9%) i była nieco niższa niż w końcu ubiegłego roku.

W dalszym ciągu (patrz punkt 3.4) najwyższą stopą bezrobocia, chociaż nieznacznie niższą niż przed miesiącem, charakteryzowały się województwa: śląskie (30,5%), olsztyńskie (28,9%), suwalskie (28,9%), koszalińskie (28,1%), wałbrzyskie (27,4%), elbląskie (26,9%) i opolskie (24,7%), a najniższą województwa: warszawskie (7,8%), krakowskie (8,4%), poznańskie (9,0%) oraz katowickie (10,2%).

Zjawisko bezrobocia charakteryzuje się dużym zróżnicowaniem ze względu na płeć, wiek, poziom wykształcenia i miejsce zamieszkania.

3. Struktura bezrobocia według cech demograficznych w latach 1990 - 1994

3.1. Struktura bezrobocia według płci na podstawie rejestrów urzędów pracy (w %):

Stan na:	Mężczyźni	Kobiety
01.1990	59,3	40,1
12.1990	52,2	47,8
12.1991	47,4	52,6
12.1992	46,6	53,4
12.1993	47,8	52,2
09.1994	46,6	53,4

Źródło: "Bezrobocie rejestrowane w Polsce" GUS, Warszawa 1994

Z rejestrów urzędów pracy wynika, że początkowo wśród bezrobotnych dominowali mężczyźni, ale już od września 1990 roku zaczęły przeważać kobiety i ta przewaga stale się powiększa. Również informacje pochodzące z BAEL wskazują na wyższy udział kobiet wśród bezrobotnych.

Jednym z zasadniczych przyczyn wyższej stopy bezrobocia wśród kobiet jest ich mniejsza aktywność w podejmowaniu pracy na własny rachunek, ponadto, poważniejsze redukcje dotknęły gałęzie przemysłu zatrudniające więcej kobiet, natomiast podjęto środki, które umożliwiły ograniczenie zwolnień w gałęziach typowo męskich, takich jak górnictwo, czy hutnictwo żelaza.

Bezrobotne kobiety przeważają w miastach, zwłaszcza w miastach od 20 do 50 tys mieszkańców, natomiast bezrobotni mężczyźni przeważają na wsi i w małych miasteczkach.

3.2. Struktura bezrobotnych według wieku

Bezrobocie jest problemem głównie ludności w wieku produkcyjnym. Z badań przeprowadzonych w maju 1994 r. (BAEL) wynika, że przeciętny bezrobotny jest człowiekiem młodym: 20% bezrobotnych nie ukończyło 24 lat, a blisko 40% nie przekroczyło 30 lat.

Dane z biur pracy potwierdzają tę tendencję. Polskie bezrobocie charakteryzuje młoda struktura wieku - według danych rejestrowych aż 34,6% bezrobotnych znajdowało się w końcu 1992 roku w wieku poniżej 25 lat, w końcu września 1994 roku - 36,5%. Wysoki udział bezrobotnych znajduje się również w następnym przedziale młodszego wieku.

Struktura bezrobotnych według wieku na podstawie rejestrów urzędów pracy:

Stan na:	Wiek w latach					
	Ogółem	do 24	25-34	35-44	45-54	pow.54
12.91*	100	35,1	29,9	24,6	8,6	1,8
12.92	100	34,6	29,7	24,7	9,2	1,7
12.93	100	34,4	28,5	25,2	9,8	2,0
09.94	100	36,5	26,9	24,5	10,1	2,0

Źródło: "Bezrobocie rejestrowane w Polsce" GUS, Warszawa 1994
 * U.Sztanderska "Rynek pracy w Polsce" Raport IPISS, Warszawa 1993 r.

Ryzyko zostania bezrobotnym jest więc najwyższe dla młodszych grup wieku. Stopa bezrobocia wśród osób w wieku 18 -19 lat sięgała w maju 1992 r. 33,9% i do lutego 1993 jeszcze wzrosła do poziomu 41,2%. W tym okresie stopa bezrobocia dla osób w wieku przedemerytalnym (55 - 59 lat) zmniejszyła się z 7,5% do 7,2%.

W sierpniu 1994 najwyższa stopa bezrobocia (według BAEL) występuje nadal wśród osób w wieku 15 - 24 lat i jest ponad dwukrotnie wyższa od stopy bezrobocia występującej dla całej populacji. Również najwyższy wzrost stopy bezrobocia od sierpnia 1993 roku dotyczy zbiorowości osób w wieku do 24 lat. Wejście na rynek pracy najmłodszych roczników jest coraz trudniejsze.

Oznacza to, że aktualnie jednym z zasadniczych czynników wzrostu bezrobocia jest przyrost demograficzny.

3.3. Struktura bezrobotnych według wykształcenia

Od początku zbierania informacji na ten temat utrzymuje się wśród bezrobotnych dominacja osób o wykształceniu zasadniczym i podstawowym (oraz niższym). **Najliczniejszą grupą są bezrobotni z wykształceniem zasadniczym zawodowym** (wg BAEL, maj 1994 rok - 42,2%). Łącznie, na osoby z wykształceniem poniżej średniego (wg badań BAEL) przypadało w roku 1991 (grudzień) 67,5 % bezrobotnych, w roku 1992 (grudzień) - 69,6%, w roku 1993 (sierpień) - 66%, w roku 1994 (maj) - 67,3%.

Dla mężczyzn wskaźniki te wyniosły odpowiednio: 76,2% i 79,9% dla roku 1991 i 1992 oraz 76,1% dla w roku 1994 (maj), co świadczy o tym, że niskie kwalifikacje wśród mężczyzn są czynnikiem silniej rugującym z rynku pracy niż w przypadku kobiet.

Struktura bezrobotnych według wykształcenia na podstawie rejestrów urzędów pracy:

Stan na:	Ogółem	Z wykształceniem				
		wyższym	średnim zawodow.	średnim ogólnym	zasadn. zawodow.	podst.i poniż.
12.91*	100	3,0	22,4	7,2	37,4	30,1
12.92	100	2,3	21,0	7,1	38,4	31,2
12.93	100	1,8	20,1	6,7	39,1	33,2
09.94	100	1,7	21,0	7,7	39,0	30,6

Źródło: "Bezrobocie rejestrowane w Polsce" GUS, Warszawa 1994
* U. Sztanderska "Rynek pracy" Raport IPISS, Warszawa 1993 r.

Poziom wykształcenia należy do czynników określających w silnym stopniu zdolności osób bezrobotnych do adaptacji na rynku pracy. Z tego punktu widzenia w najgorszej sytuacji są osoby o niskich kwalifikacjach zawodowych. Tak więc charakterystyczną cechą struktury bezrobotnych w Polsce według cechy poziomu wykształcenia jest niewielki odsetek osób o wyższym poziomie wykształcenia. Wynosił on 3,2% w roku 1991, 2,3% na koniec roku 1992, 1,8% na koniec roku 1993 oraz 1,7% we wrześniu 1994 roku.

Według danych BAEL wskaźniki te wyniosły: 3,1% w sierpniu 1993 roku i 2,6% w maju 1994 roku. W 1993 roku w stosunku do 1992 roku nastąpił też najwyższy spadek liczby bezrobotnych o wyższym wykształceniu. Wystąpił również znaczny spadek liczby bezrobotnych o wykształceniu policealnym i średnim zawodowym (o 15%). Natomiast wzrosła jeszcze populacja bezrobotnych o niskich kwalifikacjach.

Struktura bezrobotnych według poziomu wykształcenia wyraźnie różnicuje się w podziale na miasto i wieś. Generalnie, bezrobotni mieszkańcy wsi charakteryzują się niższym przeciętnym poziomem wykształcenia niż populacja miejska (według informacji BAEL z maja 1994 r. 78,3% bezrobotnych na wsi ukończyło tylko szkołę podstawową lub zasadniczą zawodową, a w mieście - 62,1%).

Natomiast w stosunku do kobiet należy stwierdzić, że pomimo przeciętnie wyższego poziomu przygotowania zawodowego, znajdują się w trudniejszej sytuacji na rynku pracy niż mężczyźni. Wskazuje na to wyraźnie gorsza sytuacja kobiet absolwentek na rynku pracy w stosunku do mężczyzn absolwentów i ten niekorzystny stan ma tendencję do pogłębiania się.

Również stopa bezrobocia kobiet o wykształceniu średnim ogólnym przewyższała stopę bezrobocia mężczyzn o takim samym poziomie wykształcenia np. w roku 1992 aż o 40,8%. Ukształtowały się odmienne modele zagrożenia bezrobociem według płci - dla mężczyzn najwyższe prawdopodobieństwo zostania bezrobotnym wiąże się z wykształceniem zasadniczym zawodowym lub podstawowym i niższym, dla kobiet - z wykształceniem zasadniczym zawodowym i średnim ogólnym. Jednostronność przygotowania zawodowego na niskim poziomie jest zasadniczą przeszkodą w uzyskaniu ponownego zatrudnienia w warunkach zmian strukturalnych w gospodarce.

4. Terytorialna struktura bezrobocia

4.1. Przekrój miasto - wieś

Bezrobotni znajdują się przede wszystkim w miastach. Ich udział według majowych badań ankietowych w 1992 roku stanowił 70,9% ogółu bezrobotnych (na wsi 29,1%), według danych z lutego 1993 roku - 53,2% (na wsi 46,8%), zaś według badań z maja 1994 roku - 68,1% (obecnie na wsi mieszka prawie co trzeci bezrobotny). Stopa bezrobocia wśród ludności mieszkającej w miastach osiągnęła w 1992 roku wartość 15,1%, zaś na wsi była wyraźnie niższa - 9,1%.

Natomiast w 1993 roku wyraźnie zmalała rozpiętość stóp bezrobocia między miastem i wsią - stopy bezrobocia wynosiły odpowiednio 15,9% i 11,7% (BAEL). Rozpiętość ta utrzymała się w roku 1994. Stopy bezrobocia wyniosły w ankietowych badaniach majowych 15,8% dla miast i 11,3 dla wsi. Powyższe dane sygnalizują bardzo szybki wzrost bezrobocia na wsi. Początkowo, relatywnie lepsza sytuacja na

wiejskim rynku pracy wynikała przede wszystkim z niższych dochodów z pracy i utrzymywania się bezrobocia ukrytego na wsi.

Charakterystyczną cechą bezrobocia na wsi jest fakt, że niski poziom wykształcenia mniej jest tu dyskryminujący niż na rynku miejskim. Najwyższą stopą bezrobocia w mieście charakteryzują się aktywni zawodowo z wykształceniem podstawowym i niższym. Natomiast na wsi tylko około 8% o najniższych kwalifikacjach należy do populacji bezrobotnych (dane BAEL - luty 1993 r.).

4.2 Przekrój regionalny

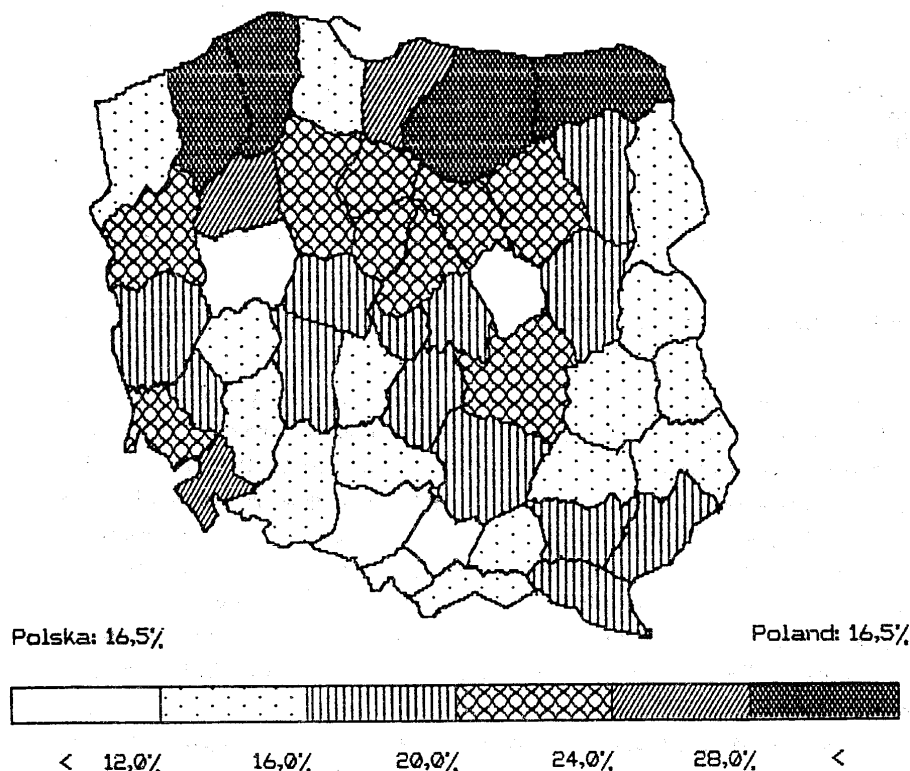
Polski rynek pracy charakteryzuje bardzo duże zróżnicowanie stóp bezrobocia w przekroju przestrzennym.

W układzie wojewódzkim (na podstawie rejestrów urzędów pracy) rozpiętości są znaczne. Pomiędzy skrajnymi wartościami stóp bezrobocia rozpiętość sięgała w marcu 1993 roku 390,7%. Z jednej strony w województwie koszalińskim stopa bezrobocia wyniosła we wrześniu 1992 roku 25,4%, a trzy inne województwa charakteryzowała stopa bezrobocia powyżej 23% (olsztyńskie, słupskie i suwalskie) - z drugiej strony w warszawskim wynosiła 6,5%, a w bielskim, katowickim i poznańskim poniżej 10%.

Podobnie jak w poprzednim okresie, również w 1993 roku najwyższą stopą bezrobocia charakteryzowały się województwa: koszalińskie (28,0%), olsztyńskie (27,7%), słupskie (27,6%), suwalskie (27,5%), elbląskie (26,4%) i pilskie (24,3%), najniższą zaś województwa: krakowskie (7,5%), warszawskie i poznańskie (po 7,9%) oraz katowickie (9,5%).

Na koniec września 1994 roku struktura ta wyglądała następująco: słupskie (30,6%), olsztyńskie (29,7%), koszalińskie (28,4%), suwalskie (28,4%), wałbrzyskie (27,8%), elbląskie (27,4%), pilskie (25,4%) o najwyższych stopach bezrobocia i nadal warszawskie (8%), krakowskie (8,6%), poznańskie (9,1%) i katowickie (10,4%) o najniższych stopach bezrobocia.

Zróźnicowanie stopy bezrobocia w przekroju wojewódzkim we wrześniu 1994 roku.

Źródło: Bezrobocie rejestrowane w Polsce. I-III kwartał 1994. GUS, Warszawa 1994.

W ujęciu makroregionalnym, zaproponowanym przy prezentacji wyników ankietowego badania aktywności ludności, rozpiętości te są mniejsze. Wynosiły 140,2% w roku 1992 i 166,4% w lutym 1993 dla skrajnych stóp bezrobocia: z jednej strony wysokiego w regionach północnym i południowo-zachodnim, a z drugiej - niskiego w regionach stołecznym, południowym i południowo-wschodnim.

Tab. 8 Struktura bezrobotnych według makroregionów, sierpień 1993 (dane BAEL)

MAKROREGIONY	Ogółem	Mężczy- źni	Kobiety	Miasto	Wieś
OGÓŁEM	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Stołeczny	11,3	10,6	12,0	12,2	9,5
woj.warszawskie	4,7	4,5	5,0	5,9	2,2
Północny	11,5	11,3	11,5	12,1	10,1
Północno-wschodni	6,9	8,2	5,8	6,8	7,2
Środkowy	10,6	11,2	9,9	12,4	6,7
Środkowo-zachodni	15,2	15,0	15,3	13,7	18,1
Południowo-zachodni	12,1	11,5	12,7	12,2	12,1
Południowy	13,8	11,8	15,6	14,3	12,9
woj.katowickie	6,7	5,1	8,2	8,9	2,4
Południowo-wschodni	13,9	15,0	12,9	11,6	18,5
Środkowo-wschodni	4,7	5,3	4,3	4,7	4,9

Źródło: "Aktywność zawodowa i bezrobocie w Polsce" GUS, Warszawa, grudzień 1993 r., s. 89.

O koncentracji bezrobocia w określonym regionie czy województwie przesądza przede wszystkim występowanie łączne 3 cech: koncentracji ludności, jej aktywności zawodowej i stopy bezrobocia. Splot tych cech spowodował, że liczebnie najwięcej bezrobotnych znajduje się tradycyjnie w województwie katowickim (obecnie - 09.1994 r. - 177,5 tys. osób) przy relatywnie niskiej stopie bezrobocia w stosunku do innych województw. W trudnej sytuacji znajdują się nie tylko te województwa, w których stopa bezrobocia jest wysoka, ale, również województwa o niskiej liczbie ofert pracy: np. ostrołęckie czy łomżyńskie, w których w marcu 1992 roku na 1 ofertę pracy przypadało odpowiednio 3650 i 2760 bezrobotnych.

Zróżnicowanie przestrzenne bezrobocia w Polsce związane jest przede wszystkim z koncentracją w niektórych regionach czy województwach kraju przemysłów schyłkowych, o małych szansach na podtrzymanie dotychczasowego potencjału wytwórczego oraz z upadającym rolnictwem nieprywatnym w regionach o nie rozwiniętych innych działach gospodarki, zdolnych do konkurencji i stwarzających nowe miejsca pracy.

5. Struktura bezrobotnych ze względu na stan cywilny

Kolejną cechą wyraźnie wpływającą na szanse bezrobotnych na rynku pracy jest ich stan cywilny. Wśród bezrobotnych pozostających w związkach małżeńskich więcej jest kobiet niż mężczyzn. Według BAEL w sierpniu 1993 roku było około 68% zamężnych bezrobotnych kobiet i 52% żonatyh mężczyzn. Ogółem - 60,3%.

Według badań ankietowych w maju 1994 roku, już 62% bezrobotnych pozostaje w związku małżeńskim, utrzymuje się przewaga kobiet (70,4%) w stosunku do mężczyzn (53,3%) oraz bezrobotnych w mieście (64,0%) niż na wsi (57,6%).

Udział tej kategorii bezrobotnych jest wyraźnie zróżnicowany według płci oraz w przekroju miasto - wieś. Natomiast najwyższa stopa bezrobocia dla całej zbiorowości aktywnych zawodowo występuje dla osób stanu wolnego. Najwyższe wskaźniki natężenia bezrobocia występują w grupie rozwiedzionych mężczyzn.

6. Struktura bezrobotnych według okresu poszukiwania pracy

Okres poszukiwania pracy jest dość dokładnym miernikiem określającym szanse bezrobotnych na rynku pracy, a tym samym i typ bezrobocia. Ponad roczny okres poszukiwania pracy uznaje się zazwyczaj za przejaw trwałego charakteru bezrobocia. Wyniki kolejnych edycji badania aktywności ekonomicznej ludności wskazują na wydłużanie się okresu poszukiwania pracy przez bezrobotnych w Polsce.

O ile w maju 1992 roku ponad 75% bezrobotnych poszukiwało pracy przez okres krótszy niż jeden rok, to w sierpniu 1993 roku do tej grupy należało tylko 61% bezrobotnych osób, a w maju 1994 roku - 63%. Poszukujących pracy powyżej 1 roku było w maju 1992 roku 24,2% ogółu bezrobotnych, w lutym 1993 - już 42,5%, w maju 1994 roku - 38,9% ogółu bezrobotnych. Świadczy to o długotrwałym charakterze bezrobocia w Polsce.

Bardzo gwałtowny wzrost udziału bezrobotnych poszukujących pracy powyżej 1 roku nastąpił zwłaszcza pomiędzy majem 1992 r. a lutym 1993 r. Wyższy poziom bezrobocia długotrwałego występuje wśród kobiet (aktualnie - 41,7%) niż mężczyzn (34,5%).

Tab.9 Struktura bezrobotnych według okresu poszukiwania pracy, płci i miejsca zamieszkania, sierpień 1993:

OKRES POSZUKIWANIA PRACY	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Miasto	Wieś
Poszukujący pracy	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
do 1 miesiąca	4,9	4,7	5,0	4,7	5,1
od 2 do 3 miesięcy	16,6	17,5	15,8	16,2	17,3
od 4 do 6 miesięcy	14,6	16,4	13,0	14,9	14,2
od 7 do 12 miesięcy	25,4	25,4	25,3	25,7	24,7
od 13 do 24 miesięcy	24,2	22,1	26,1	23,3	26,0
ponad 24 miesiące	14,3	13,9	14,8	15,2	12,7

Źródło: "Aktywność zawodowa i bezrobocie w Polsce" GUS, Warszawa, grudzień 1993 r., s. 107.

Również udział długotrwale bezrobotnych jest nieco wyższy na wsi (aktualnie - 39,3%) niż w mieście (37,7%). Natomiast bezrobocie długookresowe w mniejszym stopniu dotyka ludzi młodych. Zagrożenie bezrobociem długotrwałym rośnie wraz z wiekiem bezrobotnego. Wśród bezrobotnych w wieku 35 lat i więcej długotrwale bezrobotnych jest 44,8% (BAEL - maj 1994 r.).

Oprócz płci i wieku, o sytuacji i szansach długotrwale bezrobotnych na rynku pracy decyduje jeszcze ich poziom kwalifikacji zawodowych. W badaniach ankietowych z maja 1994 roku najliczniejszą grupą wśród długotrwale bezrobotnych w przekroju cechy wykształcenia są osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym (powyżej 40%). Następną pod względem liczebności grupą w tym przekroju są długotrwale bezrobotni z wykształceniem podstawowym (27,7%).

Jednak w mniejszym stopniu sytuacja ta dotyczy kobiet. Mężczyźni poszukujący pracy przez okres dłuższy niż 1 rok i legitymujący się wykształceniem zasadniczym zawodowym stanowią 48,3% ogółu mężczyzn. Analogiczny odsetek dla kobiet kształtował się na poziomie 33,7%.

Podsumowanie

Ogólnie można postawić hipotezę o **aktualnej stabilizacji rynku pracy**. Wpłynęły na to: lekki wzrost pracujących oraz spadek, w trzecim kolejno miesiącu, liczby zarejestrowanych bezrobotnych - do poziomu zarejestrowanego w listopadzie 1993 roku. Jest to wynikiem znacznie większej liczby osób wyrejestrowanych z ewidencji bezrobotnych, w tym z powodu podjęcia pracy, niż liczby nowo zarejestrowanych.

W rezultacie stopa bezrobocia wyniosła w końcu listopada 1994 roku 16,1%, a więc osiągnęła wartość najniższą w całym 1994 roku (w lipcu - 16,9%). Niemniej, jest to stabilizacja przy wysokim poziomie liczby zarejestrowanych bezrobotnych (2830,6 tys. osób w listopadzie 1994 roku), wśród których **największym problemem jest zagospodarowanie młodych roczników wchodzących w wiek produkcyjny**.

Duże zróżnicowanie bezrobocia wskazuje, że **rynek pracy selektywnie odnosi się do cech osób poszukujących pracy**. Prowadzi to do **segmentacji na rynku pracy**. Przewyciężenie tych tendencji byłoby możliwe w przypadku zwiększania mobilności pracowników. Jednakże mobilność w przekroju zawodowym i przestrzennym jest wciąż niewielka z przyczyn leżących poza rynkiem pracy np. z powodu nie-

doboru mieszkań i nierynkowego sposobu gospodarowania nimi, ze względu na niedostosowanie systemu kształcenia młodzieży do potrzeb rynku i na brak instytucji zapewniających skuteczne i powszechne przekwalifikowanie dorosłych (niewielki zasięg aktywnych i efektywnych form w zakresie polityki rynku pracy).

Brakuje również zinstytucjonalizowanych form reprezentacji bezrobotnych, przeciwdziałających np. takim praktykom jak wzrost wynagrodzeń w rejonach, gdzie panuje wysokie bezrobocie.

Przed rynkiem pracy w Polsce nadal stoją poważne zadania: przede wszystkim zwiększenie stopnia jego uelastyczniania i racjonalizacji zatrudnienia w warunkach rozwijającej się gospodarki rynkowej. Ma się to odbywać w warunkach znacznego, demograficznego wzrostu zasobów pracy oraz konieczności restrukturyzacji rolnictwa i sektora publicznego - głównie w wielkich przedsiębiorstwach przemysłowych, ale również w sferze budżetowej, której racjonalizacja praktycznie się nawet nie rozpoczęła.

Proces zmian strukturalnych powinien iść równoległe z pobudzaniem mobilności pracowników i bezrobotnych we wszystkich przekrojach. Wymaga to również elastycznych form stosunku pracy i rozwoju nowych dziedzin zatrudnienia. Płace również muszą być elastyczne, inaczej bezrobocie będzie w jakimś stopniu odpowiadać ich sztywności.

Trzeba pamiętać, że w regionach, zawodach, czy dziedzinach gospodarki, gdzie płace równowagi na rynku pracy są niższe od płac przeciętnych potęguje się bezrobocie.

Źródła:

1. "Aktywność zawodowa i bezrobocie w Polsce", raport przygotowany na podstawie Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności przeprowadzonego w sierpniu 1993 r. GUS, Warszawa, grudzień 1993 r.
2. "Aktywność zawodowa i bezrobocie w Polsce", raport przygotowany na podstawie Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności przeprowadzonego w maju 1994 r. GUS, Warszawa, listopad 1994 r.
3. "Bezrobocie rejestrowane w Polsce. I - III kwartał 1994", GUS, Warszawa 1994 r.
4. "Informacja o sytuacji gospodarczej kraju, sierpień 1994", GUS, Warszawa, 1994.09.27.
5. "Sytuacja gospodarcza w październiku 1994", Rzeczpospolita nr 288/1994, z dn. 12.12.1994 r.
6. Urszula Sztanderska, "Rynek pracy w Polsce. 1990-1992." w "Rynek pracy w Polsce. Analiza ekonomiczna 1990-1992", tom I, raport Instytutu Pracy i Spraw Socjalnych, Warszawa 1993 r.
7. "Informacja o sytuacji społeczno-gospodarczej kraju, I - III kwartał 1994 r.", GUS, 1994.10.27.
8. "Informacja o sytuacji gospodarczej kraju, październik 1994 r.", GUS, 1994.11.28.
9. *Biuletyn Statystyczny nr 11*, GUS, Warszawa, grudzień 1994 r.

Źródła do aneksu statystycznego:

Do Tab. I - II, "Aktywność zawodowa i bezrobocie w Polsce" GUS. Raport przygotowany na podstawie badania aktywności ekonomicznej ludności przeprowadzonego w sierpniu 1993 r., Warszawa, grudzień 1993 r.

Do Tab. III - V, "Aktywność zawodowa i bezrobocie w Polsce" GUS. Raport przygotowany na podstawie badania aktywności ekonomicznej ludności przeprowadzonego w maju 1994 r., Warszawa, listopad 1994 r.

ANEKS STATYSTYCZNY

Tabela I
Struktura bezrobotnych wg wieku, miejsca zamieszkania i płci, VIII.1993.

W I E K	MIASTA			WIEŚ		
	Razem	Mężcz.	Kobiety	Razem	Mężcz.	Kobiety
OGÓŁEM	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
15 - 19 lat	7,7	8,8	6,7	13,1	12,9	13,4
20 - 24	17,3	18,5	16,2	22,3	22,5	22,2
25 - 29	13,3	11,6	14,8	15,6	16,2	14,9
30 - 34	15,0	12,7	17,0	15,2	13,7	16,7
35 - 44	30,7	29,7	31,7	23,6	23,8	23,2
45 - 54	11,6	13,1	10,2	8,9	9,0	8,8
55 lat i więcej	4,4	5,6	3,4	1,3	1,9	0,8

Struktura bezrobotnych wg wykształcenia, miejsca zamieszkania i płci, VIII.1993.

WYKSZTAŁCENIE	OGÓŁEM	MIASTO			WIEŚ		
		Razem	Mężcz.	Kobiety	Razem	Mężcz.	Kobiety
OGÓŁEM	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Wyższe	3,1	4,2	5,2	3,5	0,8	0,5	1,0
Policealne i śred.zawodowe	23,3	25,9	21,2	30,1	18,0	11,6	24,0
Średnie ogólne	7,6	9,0	3,2	14,2	4,9	1,6	7,8
Zasad.zawodowe	40,8	37,6	45,7	30,2	47,4	56,4	39,2
Podstawowe	25,2	23,3	24,7	22,0	28,9	29,9	28,0

Struktura bezrobotnych wg stanu cywilnego, płci i miejsca zamieszkania, VIII.1993.

STAN CYWILNY	Razem	Mężczyźni	Kobiety	Miasto	Wieś
OGÓŁEM	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Kawaler/Panna	32,6	41,8	24,3	29,0	39,8
Żonaty/Zamężna	60,3	52,2	67,7	62,8	55,5
Wdowiec/Wdowa	1,8	1,1	2,4	1,9	1,4
Rozwiedzeni	5,3	4,9	5,6	6,3	3,3

Tabela II
Bezrobotni poszukujący pracy wg okresu poszukiwania pracy, płci i miejsca zamieszkania

OKRES POSZUKIWANIA PRACY	1992 SIERPIEŃ	1993			
		MAJ	SIERPIEŃ		
	w tysiącach			SIERPIEŃ 1992=100	MAJ 1993=100
		O G Ó Ł E M			
OGÓŁEM	2 403	2 311	2 185	90,9	94,5
Poszukujący pracy					
do 3 miesięcy	582	391	468	80,4	119,7
4 - 6 miesięcy	346	422	320	92,5	75,8
7 - 12 miesięcy	623	654	554	88,9	84,7
13 - 24 miesięcy	588	575	529	90,0	92,0
ponad 24 miesiące	264	269	314	119,3	116,7
		MĘŻCZYŹNI			
Razem	1 173	1 120	1 036	88,3	92,5
Poszukujący pracy					
do 3 miesięcy	309	214	230	74,4	107,5
4 - 6 miesięcy	166	203	170	102,4	83,7
7 - 12 miesięcy	298	313	263	88,3	84,0
13 - 24 miesięcy	269	268	229	85,1	85,4
ponad 24 miesiące	131	122	144	109,9	118,0
		KOBIECY			
Razem	1 230	1 191	1 149	93,4	96,5
Poszukujący pracy					
do 3 miesięcy	273	177	238	87,2	134,5
4 - 6 miesięcy	180	219	150	83,3	68,5
7 - 12 miesięcy	325	341	291	89,5	85,3
13 - 24 miesięcy	319	307	300	94,0	97,7
ponad 24 miesiące	133	147	170	127,8	115,6
		MIASTO			
Razem	1 694	1 571	1 439	84,9	91,6
Poszukujący pracy					
do 3 miesięcy	396	269	301	86,0	111,9
4 - 6 miesięcy	251	291	214	85,3	73,5
7 - 12 miesięcy	446	427	370	83,0	86,7
13 - 24 miesięcy	409	385	335	81,9	87,0
ponad 24 miesiące	192	199	219	114,1	110,1
		WIEŚ			
Razem	709	740	746	105,2	100,8
Poszukujący pracy					
do 3 miesięcy	186	122	167	89,8	136,9
4 - 6 miesięcy	95	131	106	111,6	80,9
7 - 12 miesięcy	177	227	184	104,0	81,1
13 - 24 miesięcy	179	190	194	108,4	102,1
ponad 24 miesiące	72	70	95	131,9	135,7

Tabela III
Stopa bezrobocia wg wybranych cech demograficzno-społecznych

WYSZCZEGÓLNIENIE	1992	1993	1994				
	MAJ	MAJ	LUTY	MAJ			
	w %				MAJ		LUTY
					1992=100	1993=100	1994=100
O G Ó Ł E M	12,9	13,8	15,9	14,0	108,5	101,4	88,1
MĘŻCZYŹNI	11,9	12,4	15,0	12,8	107,6	103,2	85,3
KOBIECY	14,1	15,4	17,0	15,5	109,9	100,6	91,2
MIEJSCE ZAMIESZKANIA							
MIASTA	15,1	15,7	17,5	15,8	104,6	100,6	90,3
do 20 tys.	17,0	18,2	22,3	19,7	115,9	108,2	88,3
20 - 50 tys.	16,3	16,3	18,9	16,9	103,7	103,7	89,4
50 - 100 tys.	15,5	17,4	19,2	17,5	112,9	100,6	91,1
ponad 100 tys.	13,8	14,0	14,4	13,3	96,4	95,0	92,4
WIEŚ	9,6	11,0	13,6	11,3	117,7	102,7	83,1
WIEK							
15 - 19 lat	23,9	29,6	43,1	33,4	139,7	112,1	77,5
20 - 24	26,9	29,8	34,8	30,2	112,3	101,3	86,8
25 - 29	16,6	16,1	19,5	16,1	97,0	100,0	82,6
30 - 34	13,4	14,8	15,8	14,4	107,5	97,3	91,1
35 - 44	11,1	12,2	14,1	12,8	115,3	104,9	90,8
45 lat i więcej	7,4	7,7	9,2	8,0	108,1	103,9	87,0
WYKSZTAŁCENIE							
Wyższe	5,5	4,7	4,0	3,9	70,9	83,0	97,5
Polic. i śr.zaw.	12,6	12,0	13,1	11,9	94,4	99,2	90,8
Średnie ogólnokszt.	16,3	14,5	16,5	15,9	97,5	109,7	96,4
zasadnicze zaw.	15,5	17,4	20,4	17,4	112,3	100,0	85,3
Podstawowe i niepełne podst	12,0	14,0	17,0	15,0	125,0	107,1	88,2
STAN CYWILNY							
Kawaler / Panna	20,0	22,6	27,8	23,5	117,5	103,9	84,5
Żonaty / Zameżna	10,9	11,4	12,9	11,5	105,5	100,9	89,1
Wdowiec / Wdowa	8,5	8,9	9,5	9,5	111,8	106,7	100,0
Rozwiedzeni	20,5	21,1	22,9	23,2	113,2	110,0	101,3

Tabela IV
Struktura bezrobotnych wg wybranych cech społeczno-demograficznych, V.1994

WYSZCZEGÓLNIENIE	OGÓLEM			MIASTO			WIEŚ		
	Razem	Mężczyźni	Kobiety	Razem	Mężczyźni	Kobiety	Razem	Mężczyźni	Kobiety
OGÓLEM	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
MIEJSCE ZAMIESZKANIA									
Miasta razem	68,0	66,4	69,6	100,0	100,0	100,0	-	-	-
do 20 tys.	18,5	17,7	15,5	24,3	26,6	22,3	-	-	-
20 - 50 tys.	13,2	12,2	14,2	19,4	18,4	20,4	-	-	-
50 - 100 tys.	10,5	9,1	11,8	15,4	13,6	16,9	-	-	-
ponad 100 tys.	27,8	27,4	28,1	40,9	41,4	40,4	-	-	-
Wieś	32,0	33,6	30,3	-	-	-	100,0	100,0	100,0
WIEK									
15 - 19 lat	4,7	5,6	3,9	3,6	4,5	2,8	7,1	7,8	6,2
20 - 24	20,5	22,1	19,0	18,1	20,1	16,4	25,7	26,1	25,1
25 - 29	13,2	13,5	13,0	11,9	12,2	11,7	15,9	16,2	15,9
30 - 34	14,6	11,9	17,0	13,8	11,3	16,1	16,1	13,5	18,9
35 - 44	30,1	27,9	32,3	33,1	30,3	35,6	23,8	22,8	24,6
45 - 54	12,3	13,1	11,4	13,5	14,7	12,7	9,5	10,4	8,8
55 lat i więcej	4,6	5,8	3,4	5,9	7,1	4,8	1,9	3,3	0,3
WYKSZTAŁCENIE									
Wyższe	2,6	3,0	2,3	3,6	4,0	3,2	0,6	0,7	0,3
Polic.i średnie zaw.	22,3	17,6	26,7	24,5	20,7	27,9	17,5	11,7	23,8
Średnie ogólna	7,9	3,3	12,3	9,9	4,6	14,6	3,7	0,5	7,0
Zasad. zawodowe	42,2	50,5	34,2	40,3	49,1	32,3	46,2	53,0	38,6
Podstawowe	25,1	25,6	24,4	21,8	21,5	22,0	32,1	34,0	30,0
STAN CYWILNY									
Kawaler/Panna	30,5	41,4	20,0	26,8	37,8	17,0	38,1	48,5	27,3
Żonaty/Zamężna	62,0	53,3	70,4	64,0	56,0	71,5	57,6	48,0	67,8
Wdowiec/Wdowa	2,1	0,7	3,5	2,6	0,9	4,0	1,2	0,3	2,2
Rozwiedzeni	5,4	4,6	6,1	6,5	5,3	7,5	3,1	3,6	2,7

Bezrobotni poszukujący pracy wg kategorii, V.1994

KATEGORIE BEZROBOTNYCH	OGÓLEM			MIASTO			WIEŚ		
	Razem	Mężczyźni	Kobiety	Razem	Mężczyźni	Kobiety	Razem	Mężczyźni	Kobiety
OGÓLEM	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Stracili pracę	55,7	61,3	50,4	53,8	58,5	49,6	59,7	65,6	52,2
Zrezygnowali z pracy	6,4	7,8	5,0	7,4	9,4	5,5	4,2	4,8	3,8
Powracają do pracy po przerwie	19,9	13,8	25,8	23,0	16,5	29,0	12,4	6,6	18,4
Podjął pierwszą w życiu pracę	18,0	17,2	18,8	15,7	15,7	15,9	22,8	20,3	25,4

Tabela V
Bezrobotni wg grup zawodów i cech zawodowych ostatniego miejsca pracy, V.1994

WYSZCZEGÓLNIENIE	OGÓŁEM			MIASTO			WIEŚ		
	Razem	Mężczyźni	Kobiety	Razem	Mężczyźni	Kobiety	Razem	Mężczyźni	Kobiety
OGÓŁEM	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
GRUPY ZAWODÓW									
Parlamentarzyści, wyżsi urzędnicy i kierownicy	3,5	4,5	2,4	4,3	5,8	2,9	1,5	1,9	1,1
Specjaliści	2,8	1,6	4,1	3,6	2,0	5,0	1,2	0,6	1,8
Technicy i średni personel	8,2	4,3	12,0	9,2	5,2	12,9	5,8	2,2	9,8
Pracownicy administracyjno-biurowi	8,0	2,8	13,2	9,1	3,2	14,5	5,4	1,9	9,8
Pracownicy usług osobistych i sprzedawcy	15,1	5,8	24,3	15,7	6,6	24,1	13,8	4,2	24,7
Rolnicy, rybacy, leśnicy	2,8	3,0	2,5	1,4	1,8	0,9	5,9	5,4	6,5
Robotnicy wykwalifikowani	41,7	60,8	22,7	39,8	58,9	21,9	46,0	64,5	24,7
Pracownicy przy pracach prostych	17,9	16,9	18,7	16,9	16,0	17,6	20,2	19,2	21,8
STAŻ PRACY									
do 1 roku	30,6	35,1	26,0	30,0	35,2	25,1	32,1	35,1	28,7
2 - 5 lat	33,8	33,8	33,8	34,1	34,0	34,0	33,3	33,5	33,1
6 - 9 lat	12,9	10,4	15,2	12,8	10,2	15,1	13,1	10,9	15,6
10 - 19 lat	15,9	12,9	18,8	15,7	12,6	16,5	16,1	13,4	19,6
20 lat i więcej	6,9	7,8	6,1	7,6	7,8	7,3	5,4	7,7	2,9
SEKTOR WŁASNOŚCI GOSPODARKI NARODOWEJ									
Sektor publiczny	57,3	53,0	61,6	57,0	51,5	62,1	58,1	56,2	60,4
Sektor prywatny	42,7	47,0	38,4	43,0	48,5	37,9	41,9	43,8	39,6
STATUS ZATRUDNIENIA									
Pracownicy najemni	93,2	90,5	96,0	92,7	89,5	95,7	94,4	92,7	96,7
Pracujący na własny rachunek	5,9	8,5	3,2	6,3	9,5	3,3	4,8	6,4	2,9
Pomagający członkowie rodzin	0,9	1,0	0,8	1,0	1,0	1,0	0,8	0,9	0,4
WYBRANE SEKCJE EKD									
Rolnictwo, łowiectwo leśnictwo	6,3	7,7	4,8	2,7	3,6	1,7	14,6	16,3	12,7
Działalność produkcyjna	31,0	27,3	34,7	31,6	28,2	34,7	29,5	25,5	34,5
Budownictwo	14,7	26,0	3,5	14,6	26,0	4,0	14,9	25,9	2,5
Handel i naprawy	17,1	11,9	22,2	18,8	13,7	23,4	13,4	8,3	19,3
Hotele i restauracje	3,1	1,2	4,9	2,9	1,2	4,4	3,6	1,0	6,2
Transport, składowanie, łączność	4,9	6,5	3,3	5,0	6,9	3,3	4,6	5,7	3,3
Administracja publ. i obrona narodowa, opieka socjalna	3,1	3,8	2,4	2,4	2,3	2,2	4,6	6,1	2,9
Edukacja	4,0	2,0	6,2	4,2	2,8	6,6	3,7	2,5	5,1
Ochrona zdrowia i opieka socjalna	4,8	1,5	8,2	5,8	1,7	9,3	3,1	1,0	5,4
Pozostała działalność usługowa komunalna, socjalna i indywidualna	5,6	5,5	5,8	6,2	6,6	6,0	4,2	3,2	5,4